

10.Sınıf Tarih Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiyesi Konu Anlatımı

Türklerden Önce Anadolu'nun Durumu ve İlk Türk Akınları

- Anadolu, Bizans-Sasani savaşların nedeniyle harap bir halde idi.
- Nüfus büyük ölçüde azalmış, halk şehirlere göç etmiştir.
- O dönem Anadolu'da, Rumlar başta olmak üzere Ermeniler ve Süryaniler yaşamakta idi.
- Doğu Anadolu'da Bizans devletine bağlı olacak şekilde Ermeni ve Gürcü Prenslikleri kurulmuştu.

Anadolu'ya İlk Türk Akınları:

- Anadolu'ya ilk Türk akını, Kafkaslar üzerinden Basık ve Kursık adlı iki Hun Başbuğu Avrupa Hunları (Batı Hunları) tarafından yapılmıştır.(398)
- Anadolu'ya ikinci akın, Hükümdar Balak öncülüğünde Sabar (Sabir,Sibir) Türkleri tarafından gerçekleştirilmiştir.(516)
- Üçüncü ve ilk Müslüman-Türk akını, Abbasi Devleti'nin Müslüman Türk komutanları tarafından gerçekleştirilmiştir.
- Anadolu'ya dördüncü akın, Çağrı Bey ile Büyük Selçuklu (1015-1021) devleti tarafından gerçekleştirilmiştir.

Malazgirt Savaşı (26 Ağustos 1071):

- Anadolu'nun kapıları Türklere açıldı.
- Anadolu'da Türk beyliklerinin, Anadolu Selçuklularının ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna zemin hazırlandı.
- Arap-İslam dünyası üzerindeki Bizans baskısı da ortadan kalktı.
- Haçlı Seferleri'nin başlamasına neden oldu.

Anadolu'da Kurulan İlk Türk Beylikleri

DANIŞMENTLİLER (1080-1178)

- Danişmentoğlu Ahmet Gazi tarafından merkezi Sivas olmak üzere Orta Anadolu'da kurulmuştur. Bizanslılarla, Haçlılarla ve Ermenilerle savaşmışlar.
- Daha sonra Sivas, Malatya ve Kayseri kollarına ayrılmışlardır.
- II. Kılıç Arslan Danişmentlilere son vermiştir.

SALTUKLULAR (1072-1202)

- Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da kurulan ilk Türk Beyliğidir.
- Emir Kasım Saltık tarafından kurulmuştur.
- Merkezleri Erzurum'dur.
- Gürcülerle savaşmışlardır.
- Rükneddin Süleyman Şah beyliğe son vermiştir.

MENGÜCEKLER (1072-1228)

- Türkiye Selçuklularına bağlanan son Türk Beyliğidir.
- Mengücek Gazi tarafından Erzincan, Kemah ve Divriği yörelerinde kurulmuştur.
- Türk-İslam kültür ve sanatının gelişmesine önemli katkı sağlamışlardır.
- Gürcülere ve Rumlara karşı savaşlar yapmışlardır.
- Daha sonra Erzincan ve Divriği olmak üzere 2 kola ayrılmışlardır.
- I. Aleaddin Keykubat 1228'de Beyliğe son vermiştir.

ARTUKLAR (1072-1202)

- Artuk Beyin oğulları Sökmen ve İl Gazi tarafından Güneydoğu Anadolu'da kurulmuştur. Diyarbakır, Mardin ve Harput Artukluları olmak üzere 3 kol halinde yaşamışlardır.
- Malabadi Köprüsü, Mardin Hatuniye Medresesi, Mardin Ulu Cami, Diyarbakır Artuklu Sarayı, Semanin, Şehidiye Medreseleri gibi eserler bırakmışlardır.

ÇAKA BEYLİĞİ (1081-1093)

- İlk Türk denizcisi Çaka Bey tarafından İzmir'de kurulmuştur.
- Midilli, Sakız, Sisam ve Rodos adalarını almak için Bizans ve Haçlılara karşı başarılı deniz savaşları yapmıştır.
- Çaka Bey'in ölümü üzerine İzmir'i ele geçiren Bizanslılar bu beyliğe son vermişlerdir.

DİĞER TÜRK BEYLİKLERİ

Sökmenliler - Sökmen Bey - Van-Ahlat

İnaloğulları - Sadr Bey - Diyarbakır

Çubukoğulları - Çubuk Bey - Harput

Dilmaçoğulları - Mehmet Bey - Bitlis

İnançoğulları - Mehmet Bey - Denizli-Ladik

Tanrıvermişoğulları - Tanrıvermiş - Efes veyöresi

Türkiye Selçuklu Devleti

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ

- Süleyman Şah tarafından başkent İznik olmak üzere kurulmuştur.
- Süleyman Şahın ölümünün ardından Selçuklu tahtına I. Kılıçaslan geçmiştir.
- I. Kılıçaslan döneminden başkent İznik'ten Konya'ya taşınmıştır.
- II. Kılıçaslan döneminde Miryakefalon Savaşı (1176) yapılmış olup Bizanslıları ağır bir yenilgiye uğratmıştır.
- Bu zafer ile Bizanslıların, Türkleri Anadolu'dan atma umutları son bulmuştur.

I. Gıyaseddin Keyhüsrev Döneminde;

- Trabzon İmparatorluğu'ndan Samsun yörelerini alarak Karadeniz ticaretini güvence altına almıştır,
- İznik Rum İmparatorluğu'ndan Antalya'yı almış ve denizciliğe
- yönelmiş, Venediklilerle ilk uluslar arası ticaret antlaşmasını imzalamıştır.

I. Alaeddin Keykubat Döneminde;

- Anadolu Selçuklularının her bakımdan en parlak dönemi olmuştur.
- Bugünkü Alanya'yı (Kalonoros - Alaiye) fethetmiş, tersane yaptırarak denizciliğe önem vermiştir.
- Kırım'daki "Suğdak"ı ele geçirerek İpek Yolu'nun Karadeniz'e açılan önemli kapısına sahip olmuş, Kıpçak Beylerini ve Rus Knezlerini egemenliği altına almıştır.
- Yassı Çemen Savaşı (1230)

Anadolu'da Devletleşme Süreci

ANADOLU'DA DEVLETLEŞME SÜRECİ

BOYBİRLİĞİNDEN DEVLETLEŞMEYE

Türk toplumunun temelinde OGUŞ (Aile) adı verilen çekirdek aile vardır.

- Oguşların birleşmesi ile URUG (Sülale),
- Urugların birleşmesi ile BOY (Soy),

- Boyların birleşmesi ile BODUN (Millet),
- Bodunların birleşmesi ile İL (Devlet) ortaya çıkar.

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİNDEKİ DİVANLAR

- **DİVAN-I SALTANAT**: Büyük Selçuklular da, Vezir-i Azam'ın başkanlığında toplanan divana "Divan-ı Saltanat (Büyük Divan)" denirdi. Divan-ı Saltanat'a bağlı olarak görev yapan divanlar da bulunmaktaydı.
- **DİVAN-I İSTİFA**: Maliye işlerine bakardı. Başkanına müstevk denirdi.
- **DİVAN-I TUĞRA (DİVAN-I İNŞA)**: Devletin iç ve dış yazışmalarını yürüten divandır. Ferman ve beratlarla hükümdarın tuğrasını çekerdi. Başkanına Tuğrai denirdi.
- **DİVAN-I ARZ**: Askerlik işlerine bakan divandır.
- **DİVAN-I İŞRAF**: Mali ve idari işleri teftiş eden divandır. Başkanına müşrif denirdi.
- **DİVAN-I MEZALİM**: Hükümdarın başkanlık ettiği yüksek örk mahkemedir.
- **NIYANET-İ SALTANAT**: Hükümdar yokken onun yerine vekâlet eden Divandır. Başkanına Naip denirdi.

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİNİN ORDU TEŞKİLATI

- **HASSA ASKERLERİ**: Doğrudan sultana bağlı özel birliklerdir. Her an savaşa hazır, iyi eğitilmiş askerlerden oluşan bu birlikler hizmetleri karşılığında devlet hazinesinden maaş alırlardı.
- **İKTAASKERLERİ**: Devlet adamları ve askerlerin kendilerine ikta olarak verilen topraklardan elde ettikleri gelire besledikleri askerlerdir.
- **TÜRKMENLER**: Başlangıçta Selçuklu ordusunun asıl unsurları iken daha sonra sınırlara yerleştirilen, (UÇ BEYLİĞİ) savaş zamanlarında orduya katılan boy askerleri (ALPLER)
- **EYALET ASKERLERİ**: Melik ve eyalet valilerinin kontrolündeki askerlerdir.
- **YARDIMCI KUVVETLER**: Selçuklulara bağlı devlet ve beyliklerin savaş zamanında gönderdiği birlikler.

Haçlı Seferleri ve Sonuçları

HAÇLI SEFERLERİNİN SEBEPLERİ

EKONOMİK SEBEPLER

- Avrupa'nın Doğu'nun zenginliklerine ulaşmak istemesi.
- Ticaret yollarının kontrolünün Türklerin elinde olması.
- Derebeylerin daha fazla toprak ve zenginlik kazanarak güçlenmek istemesi.

DİNİ SEBEPLER

- Müslümanların elindeki kutsal toprakları (Kudüs ve çevresi) almak
- istemeleri. Papa ve kilisenin seferlere katılanlar için zafer ve cennet vaat etmesi.
- Katolik Papa'nın Ortodoks kilisesini kontrolü altına almak
- istemesi. Kulini tarikatının çalışmaları.

SİYASİ SEBEPLER

- Zor durumda kalan Bizans'ın Avrupa'dan yardım istemesi.
- Türklerin Anadolu, Suriye, Filistin ve Mısır'ı alarak Avrupa'yı tehdit eder duruma gelmesi.

HAÇLI SEFERLERİNİN TÜRK-İSLAM DÜNYASI AÇISINDAN SONUÇLARI

- Türklerin batıya ilerleyişi bir süre durmuştur, Batı Anadolu geçici bir süre kaybedilmiştir.
- Türkler, (Anadolu Selçukluları, Danişment ve Artuk Beylikleri, Musul Atabeyliği, Eyyübler ve Memlükler) Müslümanlığı

haçlılara karşı başarı ile savunmuşlar, Müslümanlığın Arap Yarımadası'na çekilişini önlemişlerdir. Bu da Türklerin, İslam dünyasındaki saygınlıklarını arttırmıştır.

- Anadolu, Suriye ve Filistin harap hale gelmiş, birçok insan ölmüştür.

HAÇLI SEFERLERİNİN AVRUPA VE DÜNYA TARİHİ AÇISINDAN SONUÇLARI

DİNİ SONUÇLARI

- Kilise ve din adamlarına duyulan güven azaldı.
- Skolâstik düşünce zayıfladı. Bu ilerde Rönesans ve Reform'a zemin hazırladı. Katolik-Ortodoks çatışması iyice şiddetlendi.

SİYASİ VE SOSYAL SONUÇLARI

- Bizans bir süre için de olsa nefes aldı. Batı Anadolu'daki topraklarını geri aldı.
- İznik ve Trabzon Rum İmparatorlukları ortaya çıktı.
- Seferlere katılan derebeyleri ya hayatlarını, ya da servetlerini kaybetti. Böylece Feodalite zayıflamaya başladı.

EKONOMİK SONUÇLARI

- Akdeniz ticareti canlandı.
Bu ticareti üstlenen İtalyan şehir devletleri (Venedik, Ceneviz, Floransa v.b.) zenginleşti ve güçlendi.

TEKNİK SONUÇLARI

- Avrupalılar Müslümanlardan KAĞIT VE MATBAAYI öğrendi. Bu ilerde Rönesans ve Reform'a zemin hazırladı.
Avrupalılar Müslümanlardan BARUTU öğrendiler. Bu ilerde top teknolojisi ile birleşerek Feodalite'nin çözülmüşüne zemin hazırladı.
Avrupalılar Müslümanlardan PUSULAYI öğrendiler. Bu ilerde Coğrafik Keşiflere zemin hazırladı.

Anadolu'da Moğol Tehlikesi

- Alaeddin Keykubat kendi döneminde Moğolların Anadolu'ya girişlerini önlemiştir.
- Moğol (İlhanlı) baskısı üzerine Anadolu'ya gelen Türkmenler ekonomik sıkıntıya düşmüşlerdi. Türkmen Şeyhlerinden Baba İshak Güneydoğu Anadolu'da isyan çıkarmış, isyan güçlükle bastırılabilmiştir.

KÖSEDAĞ SAVAŞI (1243): Moğolların (İlhanlıların) komutanı Baycu Noyan, Erzurum'u alarak Sivas yakınlarına kadar gelmiştir. Köseadağ'da Selçuklu ordusu yenilmiştir.

- Türkiye Selçukluları, vergi vermeyi kabul ederek Moğolların egemenliği altına girmiştir.
- Anadolu'da güvenlik ve huzur bozulmuş, ticari canlılık azalmıştır.
- Anadolu Türk Beyleri'nin bağımsız hareketleri nedeniyle "Anadolu Türk Birliği" bozulmuştur. Türkiye (Anadolu) Selçuklu Devleti 1308'de yıkılmıştır.